

platteland een veel sterkere positie ten opzichte van steden.¹⁶

3. [1500-1700]

Vanaf het midden van de zestiende eeuw leidden de Opstand en Reformatie in Holland tot de vorming van de republiek met een nieuwe, protestantse staatsreligie. Vanaf het einde van de zestiende eeuw en gedurende een groot deel van de zeventiende eeuw beleefde Holland een tijd van grote welvaart. Deze Gouden Eeuw werd in toenemende mate gedomineerd door de machtige steden die nu het hoogtepunt van hun roem bereikten. Uit eigenbelang oefenden de stedelijke centra hun invloed ook uit op de economie, het bestuur en de waterstaat van de omliggende dorpen. Het platteland, dat al voor 1500 was gereorganiseerd, kon goed aan de stedelijke vraag voldoen en deelde daardoor mee in de groei en welvaart.

In het noordelijke dorpengebied leidde de lucratieve, maar excessieve turfwinning tot omvangrijke veenmeren. Dit landverlies kon niet ongedaan worden gemaakt, zelfs niet door dure droogmaking en herontginning van deze meren met windmolens die in de zeventiende eeuw begonnen. Daarentegen werd in het zuidelijke dorpengebied nieuw bouwland gewonnen dankzij kleiafzetting aan bestaande polders en de indijking en vergroting van natuurlijke eilanden in de rivier. Stedelijke invloed was overal op het platteland merkbaar, hetzij door investeringen van rijke burgers, hetzij door de aankoop van plaatselijke (ambachts-)rechten door steden die daarmee invloed verwierven in dorpsbesturen. Al deze vormen van stedelijk-

economische en stedelijk-bestuurlijke inmenging in dorpszaken leidden er toe, dat steden en platteland in toenemende mate met elkaar verweven en van elkaar afhankelijk raakten.

De gevolgen voor de relatie tussen stad en dorp

De stedelijke inmenging leidde zonder twijfel tot een verdere afname van lokale autoriteit. Op zichzelf hoeft dit niet als problematisch te worden beschouwd, aangezien zonder financiële steun van steden de meeste dorpen waarschijnlijk niet lang als onafhankelijke eenheid zouden hebben bestaan. En hoewel de lokale autonomie gedeeltelijk verloren ging, paste het dorpsbestuur zich bovendien aan de nieuwe omstandigheden aan. Onder de centraliserende Habsburgse heerschappij in de zestiende eeuw trad in bestuur en financiën van waterschappen en steden een aanmerkelijke verbetering op die doordrong tot het platteland en daar leidde tot een geprofessionaliseerd dorpsbestuur.¹⁷ De verschillende polders en dorpen creëerden nieuwe, of voegden bestaande functionarissen en vertegenwoordigers samen in hun stedelijke structuur. Deze efficiënte en effectieve lokale variaties stelden de groeiende dorpen in staat te voldoen aan de bestuurlijke eisen van hogere bestuursniveau's.

In samenhang met hun groei richtten alle dorpen zich in toenemende mate op de steden Rotterdam, Schiedam en Delft, alle ten noorden van de Maas. Enkele dorpen in het zuidelijke dorpengebied waren in het verleden gedwongen onder de invloedssfeer van de nabije stad Dordrecht gebracht, maar dit